

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 5 ประเด็นหลักอยู่ที่การมุ่งวิเคราะห์ พิสูจน์สมมติฐาน การวิจัย หรือตัวแปรอิสระ ทั้ง 4 อัน ได้แก่

- ปัจจัยทางด้านพื้นฐานในการดำรงชีพ (X₁)
- ปัจจัยทางด้านวิกฤตการณ์ (X₂)
- ปัจจัยทางด้านทำให้ความคุ้มครองและอิทธิพล (X₃)
- ปัจจัยทางด้านบริการสถานะ (X₄)

ทั้งนี้ตัวแปรอิสระทั้ง 4 นี้ มีบทบาททางทฤษฎีคือ เป็นทรัพยากรทางการเมืองในความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนที่มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการใช่ การเป็นเจ้าของ (การควบคุม) ทรัพยากรทางการเมืองของเจ้ามือทนายใต้ดินว่าแต่ละประเภทแตกต่างกันอย่างไร ในการมีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในขบวนการทนายใต้ดิน และประเภทไหนที่จะเป็นตัวแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างการเป็นผู้ถูกบังคับ ผู้มีอำนาจอิทธิพล ผู้ถูกบังคับที่มีอำนาจอิทธิพล หรือคนกลางที่มีอำนาจและอิทธิพล เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์

1. พบว่า จากการทดสอบปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ (X₁) อันได้แก่ หลักทรัพย์ของเจ้ามือประเภท บ้าน ที่ดิน แรงงาน และเงินทุนนั้น เป็นตัวแปรที่อธิบายถึงความแตกต่างในแง่สภาพภาพ มากกว่าที่จะใช้เป็นตัวแปรวัดอำนาจ อิทธิพลหรือการเป็นผู้ถูกบังคับ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ

1.1 จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า หลักทรัพย์ ประเภท บ้าน ที่ดิน แรงงานนั้น โดยตัวของมันเองไม่ได้มีลักษณะของการก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนแต่ความสัมพันธ์ของ

3. จากการทดสอบวิเคราะห์ ปัจจัยทางการทำให้ความคุ้มครองและอิทธิพล (X₃) อันได้แก่ การเป็นผู้ค้าประกันในกรณีที่เกิดคดีความ การเป็นผู้ประสานงานหรือช่วยเหลือกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ตำรวจ) การเป็นคนกลางที่ช่วยไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท เป็นต้น

3.1 ผลการศึกษาโดยการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ามือกับชาวบ้าน นั้นพบว่า

- 1) เจ้ามือมีสถานภาพที่สูงกว่า
- 2) ลักษณะของความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนที่ส่งผลให้เจ้ามือได้รับมากกว่า
- 3) ลักษณะของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยทางการทำให้ความคุ้มครองและอิทธิพลนั้นส่งผลให้ ความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ามือกับชาวบ้านนั้นทำให้เจ้ามือ เป็นผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจและอิทธิพล

3.2 ผลการศึกษาโดยวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ามือกับตำรวจนั้น ทำให้เจ้ามือ เป็นผู้อุปถัมภ์ ทั้งนี้เพราะ

- 1) เจ้ามือมีสถานภาพสูงกว่า
- 2) ผลตอบแทนจากความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนนั้นต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน (reciprocity)
- 3) มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด

3.3 ผลการศึกษาโดยวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ามือกับนักการเมือง นั้นพบว่าทำให้เจ้ามือเป็นคนกลางที่มีอิทธิพล ทั้งนี้เพราะ

- 1) เจ้ามือไม่มีสถานภาพสูงกว่า
- 2) ความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนทำให้เจ้ามือได้รับผลตอบแทนมากกว่า (เกือบจะ) ฝ่ายเดียว
- 3) ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด

ทั้งนี้ถ้าวิเคราะห์ผลการศึกษาเปรียบเทียบกับสมมติฐานการวิจัยจะพบว่า

1. สมมติฐาน "ในบรรดาปัจจัยที่เป็นทรัพยากรทางการเมืองนั้น ปัจจัยทางด้านการให้ความคุ้มครองและอิทธิพล (X_3) มีความสำคัญมากกว่าปัจจัยอื่นที่ทาให้เจ้ามือหายใต้ดินมีอำนาจ และอิทธิพลทางการเมือง

ผลวิเคราะห์ ยอมรับในสมมติฐานนี้เพราะถ้ายกเว้นปัจจัย X_3 แล้วปัจจัยอื่น ๆ นั้น มิได้ทาให้เจ้ามือเป็นผู้มีอิทธิพลหรือผู้บังคับ (ทางการเมือง) แต่ทว่าทาให้เจ้ามือมีสถานภาพสูงกว่าเท่านั้น

2. สมมติฐานการวิจัยที่ว่า "ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างเจ้ามือหายใต้ดินกับประชาชน (ในกรณีศึกษา) ทาให้เจ้ามือหายใต้ดินมีสถานภาพของการเป็นผู้บังคับที่มีอำนาจและอิทธิพล ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้ามือหายใต้ดินกับนักการเมือง และข้าราชการฝ่ายรักษากฎหมายนั้น ทาให้เจ้ามือมีสถานภาพ เป็นคนกลางที่มีอำนาจและอิทธิพล"

- ปฏิเสธ ในเงื่อนไขที่ว่า "ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้ามือหายใต้ดินกับข้าราชการฝ่ายรักษากฎหมาย (ตำรวจ) ทาให้เจ้ามือเป็นคนกลางที่มีอิทธิพล"

3. สมมติฐานการวิจัย ที่ว่า "ในกระบวนการทางการเมือง เจ้ามือหายใต้ดินจะใช้สถานภาพของการเป็นผู้บังคับที่มีอำนาจและอิทธิพล หรือเป็นคนกลางที่มีอำนาจและอิทธิพลในรูปของการเป็นหัวคะแนนหรือฐานเสียงให้นักการเมืองนั้น เป็นวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งการควบคุมและเป็นเจ้าของทรัพยากรทางการเมือง อันได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ (X_1) นั้นเอง

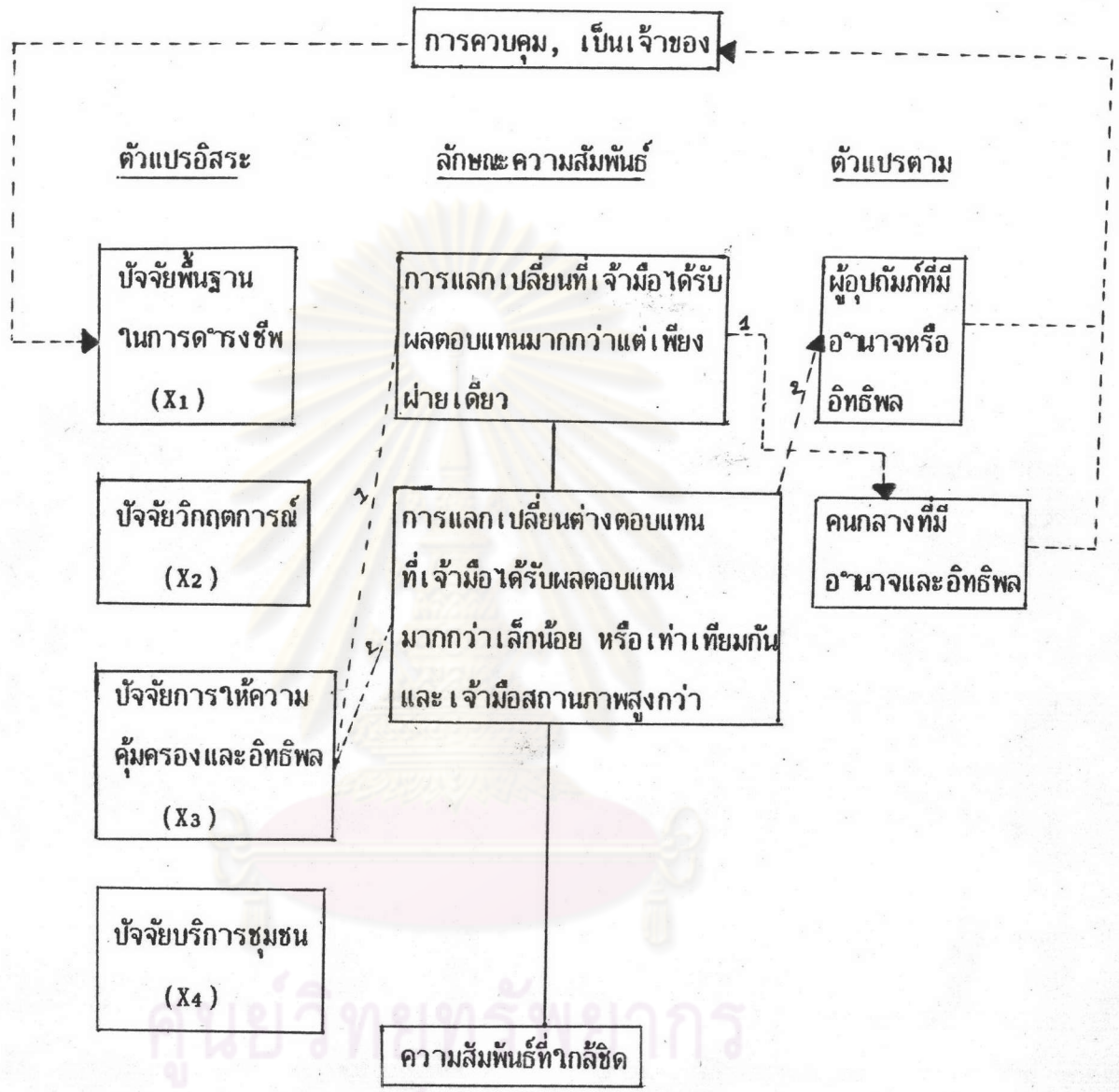
ผลการวิจัย : ยอมรับเฉพาะปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ (X_1) ที่เป็น "เงิน" เท่านั้น ซึ่งแทบจะไม่มีสำคัญเท่าใดเลย ถ้าเปรียบเทียบกับข้อค้นพบที่ว่า เจ้ามือเป็นฐานเสียง (หัวคะแนน) เพื่อต้องการให้สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการ (means) ในการนำมาซึ่งการให้ความคุ้มครองปกป้องผลประโยชน์จากการประกอบกิจการหายใต้ดิน ซึ่งเป็นเป้าหมาย (ends) ของเจ้ามือ (ถึงแม้จะพบว่า เป็นเป้าหมายระยะสั้นก็ตาม)

ต่อไปจะ เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในสมมุติฐานการวิจัย กับผลการวิจัย
ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในสมมุติฐานการวิจัย ทั้งนี้จะเป็นการเปรียบเทียบโดยใช้รูปภาพ
แสดงถึงการเปรียบเทียบ ดังกล่าว

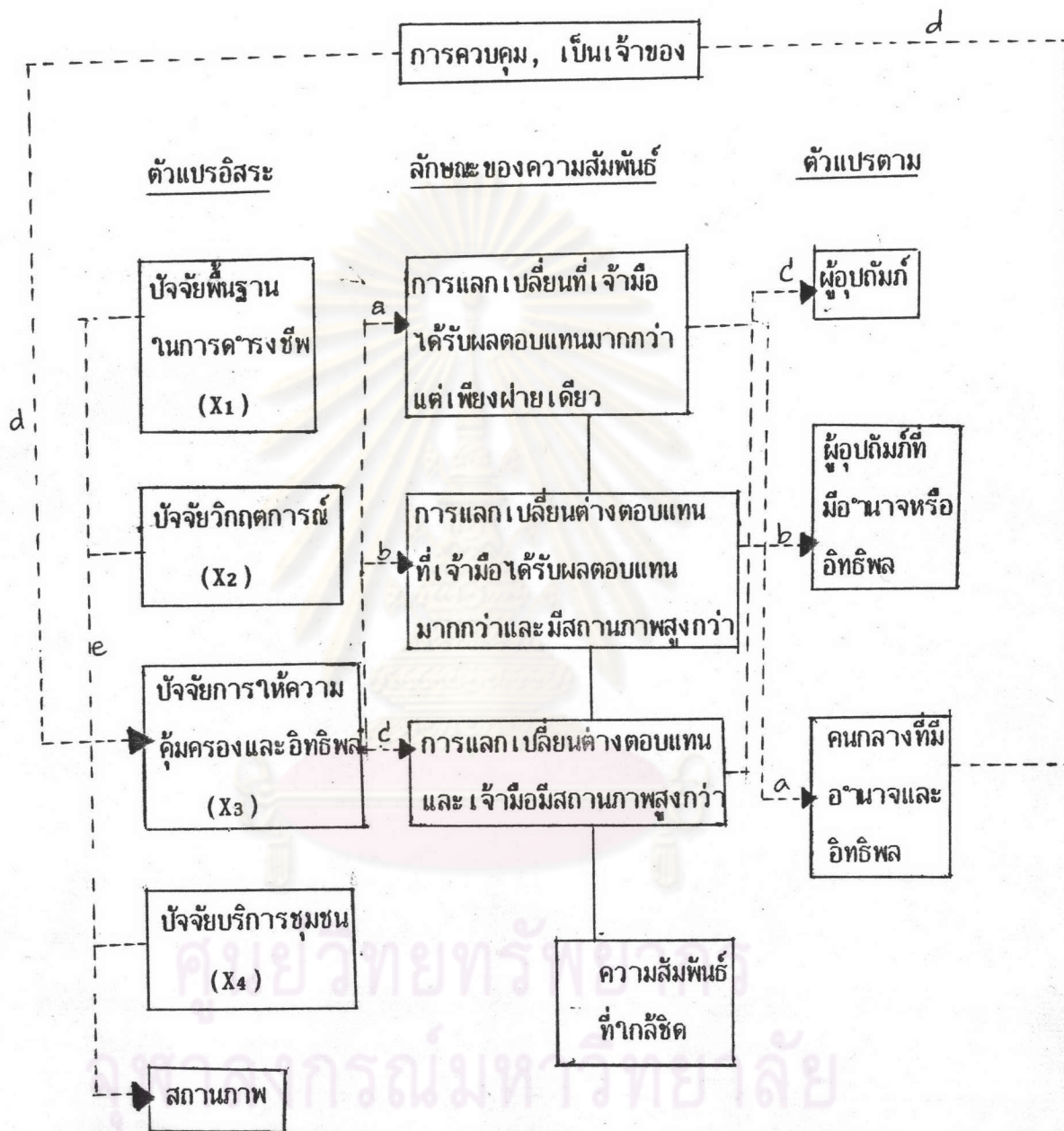
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพที่ 6.1 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในสมมติฐานการวิจัย

- เครื่องหมาย - - - - - แสดงถึงความสัมพันธ์กันทางสมมติฐานการวิจัย
- เครื่องหมาย - - - 1 - - - - แสดงความสัมพันธ์กันระหว่าง เจ้ามือหายไต้ดิน นักการเมือง และข้าราชการ
- เครื่องหมาย - - - 2 - - - - แสดงความสัมพันธ์กัน ระหว่างเจ้ามือกับชาวบ้าน
- เครื่องหมาย - - 3 - - - - แสดงถึงวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

รูปภาพที่ 6.2 ผลการวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

- เครื่องหมาย -----> แสดงทิศทางของความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปร
- เครื่องหมาย --a-----> แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ามือ กับนักการเมือง
- เครื่องหมาย --b-----> แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ามือ กับชาวบ้าน
- เครื่องหมาย --c-----> แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้ามือ กับตำรวจ
- เครื่องหมาย --d-----> แสดงวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
- เครื่องหมาย --e-----> แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ใช้ทดสอบสถานภาพ

ปัญหาในการนำทฤษฎีมาวิเคราะห์

จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยทางด้านวิกฤตการณ์ (X_2) และปัจจัยทางด้านการบริการสาธารณะ (X_4) นั้น ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้ามือกับชาวบ้านและระหว่างเจ้ามือกับตำรวจ (ไม่พิจารณาความสัมพันธ์กับนักการเมือง ทั้งนี้เพราะนักการเมืองนั้นไม่มีความสัมพันธ์ตามนัยของทฤษฎีกับเจ้ามือ) จะพบว่า เจ้ามือได้รับผลตอบแทนที่ต่ำกว่า ทั้งชาวบ้านและตำรวจก็จะประสบปัญหาสำคัญคือ ไม่สามารถให้คำอธิบายได้ว่า ทำไมเจ้ามือ จึงมีความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนต่อไป ทั้ง ๆ ที่ผลตอบแทนที่ได้รับนั้นต่ำกว่า เพราะถ้าเคร่งครัดกับการใช้ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนมาอธิบาย ก็จะขัดแย้งกับหลักการขั้นพื้นฐานของทฤษฎีในเรื่องหลักการเลือกที่มีเหตุผล (rational choice) และข้อเสนอเชิงทฤษฎี (propositions) ของ Homans ที่ได้กล่าวถึงแล้ว

ถ้าจะอ้างว่า เพราะผลตอบแทนหรือจูงใจจากการแลกเปลี่ยนนั้นเจ้ามือคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทน (ในอนาคต) ที่สูงกว่า เช่น สามารถขยายพื้นที่ประกอบการทำให้เพิ่มจำนวนลูกค้าหรือวางเงินที่จะได้รับในแต่ละงวดเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะการช่วยสาธารณะกุศลนั้น จะทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่เจ้ามือมีเครดิตให้ความไว้วางใจ และชื่อเสียง ก็จะประสบกับปัญหานี้ของการขาดความชอบธรรมที่จะสรุปเช่นนั้น เพราะขาดประจักษ์พยานหลักฐานเชิงข้อเท็จจริงสนับสนุน นั่นคือ เป็นแต่เพียงการใช้สามัญสำนึก ตอบปัญหาดังกล่าว

และอีกเหตุผลหนึ่ง ก็คือ เรื่องของสาธารณประโยชน์ หรือการกระทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ (X_4) นั้น มีลักษณะต้องการพฤติกรรมร่วม (public collective) ของคนในสังคม การกระทำหรือไม่กระทำของเจ้ามือเพียง 2-3 คน ก็ไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อรุนแรงจนกระทั่งไม่สามารถก่อให้เกิดสาธารณประโยชน์ได้

ดังนั้น การที่เจ้ามืออ้างเหตุผลเรื่องบุญคุณในการแลกเปลี่ยนกับปัจจัยทางด้านวิกฤตการณ์ (X_2) และอ้างถึงเรื่อง เครดิต ชื่อเสียง ความไว้วางใจกับปัจจัยทางด้านการบริการสาธารณะ (X_4) ในความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนก็จะไม่มีความหมายในเชิงทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (แต่มีได้ไร้ความหมายในการวิจัย ทั้งนี้เพราะการกระทำดังกล่าวนี้เป็นแง่มุมหรือด้านหนึ่งของ

การใช้ทรัพยากร (เงิน) สร้างความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนที่ก่อให้เกิดชื่อเสียง การรู้จักหรือแสดงฐานะในทางสังคม นั่นคือ เป็นด้านหนึ่งของปัจจัยเสริมในเรื่องของสถานภาพเท่านั้น มิใช่เป็นเรื่องผลตอบแทนในเชิงการแลกเปลี่ยน)

ในเมื่อไร้ความหมายในเชิงทฤษฎีการแลกเปลี่ยนก็หมายความว่า เราไม่มีความชอบธรรม ในการใช้ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนมาอธิบายว่า ทำไม เจ้ามือเมื่อได้รับผลตอบแทนที่ต่ำกว่า จึงยังคงเลือกกระทำพฤติกรรมเช่นนั้นต่อไป

อย่างไรก็ตาม อานิสงฆ์ของประเด็นปัญหาดังกล่าวช่วยชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อน หรืออำนาจอธิบายของทฤษฎีการแลกเปลี่ยนที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อนำมาอธิบายถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ จิตใจ หรือความรู้สึก เพราะถ้าเราอธิบายเรื่องดังกล่าวโดยนำเรื่องของจิตใจและความรู้สึก มาอธิบายเชิงแลกเปลี่ยนก็ได้ห่างไกลจากการใช้สามัญสำนึกในการอธิบายมากนัก เจก เช่น การพยายามอธิบายโดยใช้ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนอธิบายถึงพฤติกรรมการอุทิศตนหรือการบริหารจัดการ การบริการสาธารณะทุกชนิดของหัวคะแนนหรือ ส.ส. ว่าจะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ หรือเป็นเครดิตที่จะทำให้ ส.ส. ได้รับการเลือกตั้ง เพราะอำนาจการอธิบายของทฤษฎีการแลกเปลี่ยนนั้นต่ำ เมื่อนำมาอธิบายเรื่องเกี่ยวกับอุดมการณ์ จิตใจ ความรู้สึก นั้นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมการวิจัยบริสุทธิ์ ที่วิจัยเกี่ยวกับแนวความคิดที่สำคัญ ๆ ทางการเมืองบ้าง เช่น อำนาจ อิทธิพล สถานภาพ ผู้นำ ชนชั้นนำ เป็นต้น เพื่อที่จะชี้ให้เห็นแนวทางให้มีการพัฒนาการวิจัยเชิงประยุกต์ต่อไป เพราะการวิจัยเชิงประยุกต์นั้นยังไม่สามารถจะใส่ใจกับเรื่องละเอียดอ่อนเช่นนี้ บางครั้งจึงอาจจะแยกความแตกต่างไม่ได้ (จากผลการวิจัย) ว่าระหว่างการเป็นผู้มีฐานะดี กับสถานภาพทางเศรษฐกิจที่สูงนั้นต่างกันอย่างไร หรือแยกความแตกต่างไม่ได้ระหว่างผู้นำชุมชนกับชนชั้นนำของชุมชนว่าต่างกันอย่างไร อาจจะส่งผลกระทบให้การวิจัยคลาดเคลื่อนได้ เป็นต้น

2. ปัญหาเรื่องคุณค่าเชิงจริยะ หรือทฤษฎีในเชิงคุณค่าเชิงจริยธรรมทางการเมืองนั้น ยังไม่ได้รับการสนใจศึกษาเท่าที่ควร แต่ทว่ามีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือประเมินผลการวิจัย เพื่อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น สมมุติการวิจัยแล้วพบว่า เจ้ามือหวยใต้ดินหรือบ่อนการพนันนั้นร่วมมือกับตำรวจ อันจะทำให้เกิดการทุจริตในทางราชการ หรือเกิดปัญหาอาชญากรรม ซึ่งเป็นผลเสียหายทำให้รัฐบาลราบได้หรือเป็นปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยทางสังคมแล้วละก็ในขั้นสรุปไปสรุปว่า ดังนั้น รัฐจึงควรดำเนินการเปิดบ่อนการพนันหรือเขาประกอบการหวย (ใต้ดิน) เสียเอง เพื่อที่ว่ารัฐจะได้ผลประโยชน์นั้นไปพัฒนาประเทศต่อไป ปัญหา ก็คือ มีความชอบธรรมอะไรที่จะสรุปจากเรื่องของข้อเท็จจริง ไปสู่ปัญหาในเชิงจริยธรรม (ทางการเมือง) นั่นคือ การกระโดดจากข้อเท็จจริง ไปสู่เรื่องคุณค่าในเชิงจริยะ โดยที่ไม่มีแนวทฤษฎี แนวความคิด ในการเชื่อมประสาน หรืออย่างน้อยก็ควรที่จะชี้แจงแสดงแนวทฤษฎีอันจะเป็นเสมือนการเชื่อมโยง เรื่องข้อเท็จจริง ไปสู่ เรื่องของจริยธรรมหรือเรื่องคุณค่านั่นเอง

ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยไม่ให้อธิบายเสนอแนะในเชิงจริยธรรม เพราะโครงสร้างการวิจัยนั้นมีพื้นฐานในทางข้อเท็จจริง ตามแนวความคิดพวกสังคมนิยม การจะสรุปจากข้อเท็จจริง ไปสู่เรื่องจริยะ เชิงคุณค่า โดยไม่มีทฤษฎีหรือแนวความคิดนั้นจะเป็นการขาดความชอบธรรมไป

3. หัวข้อที่น่าสนใจ (ตามทัศนะของผู้วิจัย) ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องอิทธิพลทางการเมืองของเจ้ามือหวยใต้ดิน ก็มี อาทิเช่น เรื่องการพนันในการเลือกตั้ง อิทธิพลของการพนันในพฤติกรรมการลงคะแนนเสียง หรือศึกษาวิเคราะห์เจาะลึกถึงนักการพนันที่เข้าสู่กระบวนการทางการเมือง เป็นต้น เหตุที่เห็นว่าน่าสนใจก็เพราะจากการเปิดเผยของผู้สื่อข่าวที่ว่าในการเลือกตั้งครั้ง ๆ หนึ่งนั้น เจ้ามือเล่นพนันกันว่าใครจะเป็น ส.ส. หรือคะแนนเสียงข้างกันเท่าใดนั้นวางเงินเป็นจำนวนมาก และใช้กลไกของการเป็นหัวคะแนนในเชิงธุรกิจหวยใต้ดินที่สามารถแทรกซึมได้ดีกว่าวิธีการอื่น ๆ (ในกรณีศึกษา) นอกเหนือจากเรื่องที่สนใจกันอยู่ทั่วไป เช่น การใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้ง เพราะถ้าโดยหลักใหญ่ใจความแล้ว การพนันกับการใช้เงินซื้อเสียงนั้นใกล้เคียงกันจะต่างกันก็เรื่องเทคนิควิธีการเท่านั้น